

यस विषयगत प्रतिवेदनले नेपालमा बैशाख १२ र २९ गतेको भूकम्पहरू पश्चात सञ्चालन गरिएको मानवीय आवश्यकता मूल्याङ्कनको दौरानमा सिकेका पाठहरूको समीक्षा प्रदान गर्दछ। यस दस्तावेजले मूल्याङ्कनको प्रक्रियामा मानवीय सहायता निकायहरूले सामना गरेका मुख्य मुद्दाहरू माथि प्रकाश पार्ने उद्देश्य राख्छ, ताकि भविष्यमा गरिने मूल्याङ्कन र रणनीतिहरूलाई सुसूचित बनाउन सकियोस्।

सुभावहरू

मानवीय सहायता प्रणाली सम्पूर्णलाई लक्षित गरिएका तलका सुभावहरू, नेपालमा मूल्याङ्कन प्रक्रियामा संलग्न संयुक्त राष्ट्र संघका निकायहरू र गैर-सरकारी संस्थासँग सम्बद्ध १८ जना व्यक्तिहरूसँगको कुराकानीबाट साभार गरिएको हो। मूल्याङ्कनका मुख्य पाठहरू मध्ये धेरै जसो नेपालका सन्दर्भमा मात्र नभएर विश्वव्यापी रूपमा नै लागु हुने किसिमका र विश्वव्यापी स्तरमा नै थप काम गर्नुपर्ने किसिमका छन्।

समन्वय

- मूल्याङ्कनको कार्य नदोहोरियोस भनेर मूल्याङ्कनको अभिलेख राख्ने र यसको प्रयोगलाई प्रवर्द्धन गर्ने। समूह, क्षेत्र र भौगोलिक क्षेत्र भर भएका सूचनाको अन्तरको अनुगमन गर्ने ताकि सञ्चालन भइरहेका वा योजना गरिएका मूल्याङ्कन सम्बन्धित कार्यहरूलाई सूचित गर्न सकियोस्। दोहोरिएका मूल्याङ्कन प्रयासहरू माथि प्रकाश पार्ने।
- सम्बन्धित क्लष्टरहरूसँग समन्वय गर्न र सूचनाको आदान-प्रदानलाई सहजीकरण गर्नका लागि सम्बन्धित मन्त्रालय र जिल्ला कार्यालयहरूमा मूल्याङ्कन सम्पर्क केन्द्रको स्थापना र समर्थन गर्ने।
- कुन आँकडा समूह, पि-कोड, जनसंख्याको तथ्याङ्क प्रयोगमा लिने भनेर सामूहिक रूपमा निर्णय गर्ने। (पृष्ठ २)

मूल्याङ्कनको प्रारूप र पद्धति

- नेपालको सन्दर्भमा मिल्ने सामान्य मानकीकृत उपकरण कम्तीमा पनि क्षेत्रगत रूपमा विकास गर्ने र भविष्यमा हुन सक्ने विपदाका लागि तैनाथ गरिराख्ने। कुनै साभार उपकरण नभएमा, आँकडाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्नका लागि न्यूनतम सूची तयार गर्ने र पि-कोड र उपयुक्त शब्दावलीको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने।
- मूल्याङ्कनमा सर्वव्यापी विषयहरूलाई मुलधारमा ल्याउनका लागि संरक्षण क्लष्टर र क्याश डब्लुजीसँग समन्वय गर्ने।
- सूचनाको गतिशील आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी त्यही अनुसार मूल्याङ्कनको प्रारूप र पद्धतिलाई रूपान्तरण गर्ने। यस अन्तर्गत उक्त समय विन्दुका लागि उपयुक्त हुने प्रशासनिक तहको समीक्षा गर्ने र नतिजा निर्णय गर्ने प्रक्रियामा समाहित भएको सुनिश्चित गर्ने कुराहरू पर्दछन्।
- समुदायको सहि प्रतिनिधित्व हुने किसिमको नमूना खोज्नका लागि पर्याप्त प्रयास भएको सुनिश्चित गर्ने। (सामूहिक प्रयासका बावजुद, मूल्याङ्कनमा सबै संवेदनशील घरधुरी र सीमान्तकृत समूहहरू समावेश भएका छैनन् र विशेष गरी आपतकालीन अवस्थाको पहिलो चरणमा यसको अभाव देखिन्छ।) (पृष्ठ ३)

द्वितीयक आँकडाको प्रयोग

- संकटको प्रारम्भमा मुख्य बेसलाइन आँकडा समूहहरू सबै सहज पहुँचमा भएको सुनिश्चित गर्ने। द्वितीय आवश्यकता र प्रासंगिक जानकारीहरूलाई एउटा सावजनिक पहुँच भएको वेबसाइट, जस्तै सरकारको वेबसाइट र/वा संयुक्त राष्ट्र संघको तत्परता सम्बन्धी वेबसाइटमा राख्ने। उपलब्ध द्वितीय आँकडाको नियमित विश्लेषण प्रदान गर्ने।
- संकलन गरिएको आँकडा विद्यमान सरकारी सूचना व्यवस्थापन प्रणालीमा समाहित गर्न मिल्ने भएको सुनिश्चित गर्ने ताकि विस्तृत विश्लेषण सहजीकरण गर्न सकियोस्। यसका लागि दुवै आँकडामा समान संकेतहरू प्रयोग गर्ने। (पृष्ठ ४)

प्राथमिक आँकडा संकलन

- नेपाल भित्रका विद्यमान सञ्जालहरूको उपयोग गर्ने, जस्तै विद्यार्थी स्वयंसेवकहरूको सञ्जाल र स्काउट र अतिरिक्त स्रोतलाई गणनाकारहरूको तालिमको लागि उपयोग गर्ने । गणनाकारहरूको सम्पर्क सूची कायम गर्ने ताकि उनीहरूलाई आपतकालको समयमा बोलाउन सकियोस् ।
- आँकडाको प्रविष्टी र काँटछाँटका लागि मोबाइल आँकडा संकलन तरिकाहरू प्रयोग गर्ने । (पृष्ठ ४)

विश्लेषण र प्रसार

- मूल्याङ्कन कार्य सञ्चालन गर्ने सबैलाई आफूले प्रयोग गरेको पद्धतिका बारेमा पारदर्शी हुन र सम्भव भएसम्म चाँडै आँकडा अरुसँग बाँडनका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रशोधन नगरिएका आँकडा, प्रारम्भिक खोज तथा मस्यौदा प्रतिवेदनहरूको सामयिक प्रकाशनले आँकडा संकलन र अन्तिम प्रकाशन बीचको अन्तरलाई हटाउन सक्छ ।
- मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ग्रहण गर्नसक्ने क्षमता सिमित हुन्छ, विशेषगरि विपद पश्चातको समयमा । आवश्यकतामा आधारित सूचना प्रसार गर्नका लागि श्रव्यदृश्य, प्रस्तुती, द्विपक्षीय छलफल र मुख्य खोजको एक पाने समीक्षाको प्रयोग महत्वपूर्ण हुन्छ । मूल्याङ्कन बाट पत्ता लागेका कुराहरू रेडियो र अन्य प्रायः प्रयोग गरिने सञ्चार माध्यमहरूको मार्फत बाट प्रसार गरेर मूल्याङ्कन गरिएका समुदायहरूलाई सुभावा तथा प्रतिक्रिया दिने । (पृष्ठ ६)

परिचय

नेपालमा बैशाख १२ को भूकम्प पश्चात, सुरुसुरुको अवस्थामा नै कुनै वृहत संयोजित बहुपक्षीय मूल्याङ्कन हुने छैन भनेर निर्णय गरियो । संयुक्त राष्ट्र संघका निकायहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्थाहरू, स्थानीय गैर-सरकारी संस्थाहरू र सरकार गरेर कम्तिमा पनि ७० वटा निकायहरूले तात्कालिक आवश्यकता पहिचान गर्नका लागि विभिन्न द्रुत मूल्याङ्कनहरू सञ्चालन गरे । प्रायः मा मिश्रित पद्धति प्रयोग गरिएको थियो र मुख्य जानिफकारको अन्तर्वाता र उद्देश्य सहितको नमूना छनौट प्रक्रियामा केन्द्रित थिए ।

मूल्याङ्कनको ध्यान हाल आपतकाल बाट सुरुवाती पुनर्उत्थानमा तर्फ सरिरहेको अवस्थामा, यस दस्तावेजले हालसम्म मूल्याङ्कनको प्रारूप तयार पार्दा र सञ्चालन गर्दा सिकेका पाठहरूको सारांश प्रदान गर्दछ ताकि भविष्यमा नेपालमा सञ्चालन गरिने मूल्याङ्कनहरूलाई सुसूचित गर्न सकियोस् । यो प्रतिवेदन मूल्याङ्कन प्रक्रियामा संलग्न संयुक्त राष्ट्र संघका निकायहरू र गैर-सरकारी संस्थासँग सम्बद्ध १८ जना व्यक्तिहरूसँगको कुराकानी, मूल्याङ्कन प्रतिवेदनहरूबाट सिकिएको अन्तर-निकाय पाठहरूको अध्ययन समीक्षा र नेपाल मूल्याङ्कन इकाइले बैशाख १२ गतेको भूकम्प पश्चातका सुरुका ३ महिनामा प्राप्त गरेका २१४ वटा मूल्याङ्कनहरूको समीक्षामा आधारित छ ।

मूल्याङ्कनहरूको समन्वय

तत्परता: विपद पश्चातको मूल्याङ्कनलाई लिएर राष्ट्रिय स्तरमा वृहत तत्परता कार्य हुनुको बावजुद, मुख्य जानिफकारहरूका अनुसार, दुईटा कारणहरूले गर्दा यी प्रयासहरू भूकम्प गए पश्चातको समयमा पूर्ण रूपमा अवलम्बन गरिएनन् । पहिलो, अधिकांश विपद तत्परता परिदृश्यहरू काठमाडौं उपत्यकामा ठूलो मात्राको शहरी उद्धार कार्यको योजना बनाउनमा केन्द्रित थिए । जबकि भूकम्पको मुख्य प्रभाव उपत्यका बाहिर ग्रामीण भेगमा केन्द्रित थियो । दोस्रो, तत्परता अभ्यासहरूमा अन्तर्राष्ट्रिय सुत्रपातहरूको वृद्धिलाई ध्यानमा राखिएको थिएन ।

समन्वय: स्थलगत कार्यसञ्चालन तथा समन्वय केन्द्र भित्र मूल्याङ्कन सेलको अस्तित्व यस राहत कार्यमा भएको नविनतम व्यवस्था थियो । बहुक्षेत्रीय प्रारम्भिक द्रुत मूल्याङ्कन (मल्टि क्लष्टर च्यापिड एसेसमेन्ट)को अभावमा, द्वितीय आँकडाहरूले संलग्न पक्षहरूलाई परिस्थिति बुझ्न र जारी मूल्याङ्कनहरूलाई समर्थन गर्नमा मद्दत गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेले ।

सामूहिक प्रयासका बावजूद, भूकम्प पश्चातको सुरुवाती अवस्थामा विश्व खाद्य कार्यक्रमको नेपाल प्रारम्भिक द्रुत मूल्याङ्कन उपकरण (नेपाल इन्सियल ग्यापिड एसेसमेन्ट टूल) र त्यस्तै किसिमको मूल्याङ्कन इकाइले प्रवर्द्धन गरेको उपकरण बाहेक अन्य कुनै एकसमानका मूल्याङ्कन उपकरणहरू अवलम्बन गरिएनन् । एउटा क्लष्टरका जानिफकारका अनुसार, क्लष्टर तहमा बलियो निर्णय क्षमताको अभाव हुनाले र त्यसले फलस्वरूप एकनासका प्रश्नहरू नहुनाले, उनीहरूले नेपालमा आएका निकायहरूलाई कस्तो किसिमको जानकारी संकलन गर्ने भनेर निर्देशित गर्न सकेका थिएनन् । मूल्याङ्कनहरूमा केन्द्रिय स्तरको समन्वयको अभावले गर्दा सुरुवाती द्रुत मूल्याङ्कनहरूमा र विपद पश्चातको आवश्यकता मूल्याङ्कनमा जिल्लाका अधिकारीहरूले भिन्न भिन्न थरिका ढाँचाहरू प्रयोग गर्न पुगे ।

बैशाख २१ देखि २८ गतेसम्म सञ्चालन भएका बेला बेग्लै आँकडा संकलनको संख्या

समन्वय विना नै, विभिन्न मूल्याङ्कनहरू सञ्चालन गरिएको थियो जसले गर्दा मूल्याङ्कन प्रतिको दिक्दारीमा योगदान दिएको हुनसक्छ । उदाहरणका लागि, बैशाख २२ देखि २८ को बीचमा ७० वटा मूल्याङ्कनका लागि स्थलगत आँकडा संकलनको कार्य समानान्तर रूपमा एकैपटक सञ्चालन भइरहेका थिए ।

यद्यपि, सफल अन्तर-क्लष्टर समन्वयका उदाहरणहरू पनि छन्, जस्तै मे महिनामा आवास क्लष्टरको मूल्याङ्कनमा खानेपानी तथा सरसफाईका सूचकहरूको समावेश । उद्धारका सुरुका केही हप्ताहरू पश्चात, करिब सबैजसो मूल्याङ्कनहरू सरकारले सुरु गरेका वा अनुमोदन गरेका मूल्याङ्कनहरू थिए । क्लष्टरहरू र सरकार बीचको नजीकको सहकार्यको एउटा उदाहरण शिक्षा क्लष्टरको विद्यालय संरचना मूल्याङ्कन हो जसमा शिक्षा विभाग र क्लष्टरले संयुक्त रूपमा सर्वेक्षणको प्रारूपको तयारी र सर्वेक्षण सञ्चालन गरेका थिए ।

केन्द्रिय सरकारद्वारा भूकम्प पश्चात तुरुन्तै तदर्थ आवश्यकता र क्षतिको मूल्याङ्कनका लागि प्राविधिक सरकारी कर्मचारीहरू (इन्जिनियर, स्वास्थ्यकर्मी र वातावरण विज्ञहरू सहित) परिचालन गरिएको थियो । यद्यपि, यी मूल्याङ्कनहरूमा प्रायः मानवीय पक्षको कमी हुने गर्दथ्यो । मानवीय सहयता समुदायले सरकारी मूल्याङ्कनहरूमा आफूलाई उपयोगी हुने जानकारी संकलन गरी सरकारी मूल्याङ्कनहरूमा पूरक भूमिका निर्वाह गर्न सक्दथ्यो ।

मुख्य जानिफकारहरूले बारम्बार समन्वयको कार्यमा भाषा अवरोधको रूपमा रहेको बताएका थिए । काठमाडौँ र जिल्लाहरूमा प्रारम्भमा समन्वय बैठकहरू अङ्ग्रेजीमा सञ्चालन गरिएका थिए । नेपालमा व्यापक रूपमा अङ्ग्रेजी बोलिने भएता पनि, बैठकहरू केवल अङ्ग्रेजीमा सञ्चालन गर्दा राष्ट्रिय कर्मचारीहरूले कमै मात्र सक्रिय सहभागिता जनाउने र आफ्ना विचार व्यक्त गर्ने गरेका थिए ।

मूल्याङ्कनको ढाँचा र पद्धति

भौगोलिक कार्यक्षेत्र: भूकम्प पश्चात, सरकारद्वारा १४ वटा जिल्लाहरूलाई “प्राथमिकतामा भएका प्रभावित जिल्ला” भनी वर्गीकरण गरिएको थियो । करिब सम्पूर्ण आँकडा संकलन अभियानहरू र राहत कार्यहरू यी क्षेत्रमा केन्द्रित थिए । भूकम्प गएको सुरुका साताहरूमा, सूचना मुख्यतः जिल्ला स्तरमा संकलन गर्ने र एकत्रित गर्ने गरिएको थियो । विभिन्न मुख्य जानिफकारहरूले भूकम्प पश्चातका सुरुवाती दिनहरूमा गाविस स्तरीय सूचना नहुनुलाई कमजोरीको रूपमा औँल्याएका थिए ।

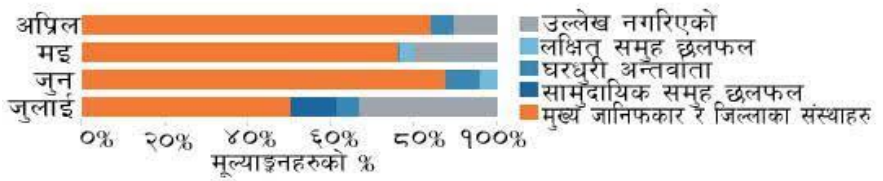
अधिकांश प्रारम्भिक आवश्यकता मूल्याङ्कनहरू सुगम स्थानहरू, अर्थात् सडकको पहुँच भएका सवारी साधन बाट पुग्न सकिने समुदायहरूमा आधारित सुलभ नमूना (कन्भिनियन्स स्याम्प्लिङ्ग) प्रयोग गरी सञ्चालन गरिएको थियो । मूल्याङ्कन भन्दा पनि राहतमा स्रोत केन्द्रित गर्ने निर्णय अनुसार रहेर, प्रारम्भिक आँकडा संकलनका अभियानहरू राहत कार्यसँग समानान्तर रूपमा चलेका थिए ।

राहत कार्यको सुरुको तीन महिनामा मूल्याङ्कन इकाइले प्राप्त गरेको सबै मूल्याङ्कनहरूको समीक्षा गर्दा अधिकांश मूल्याङ्कनहरू गुणात्मक ढाँचाको भएको पाइएको छ । केवल २५ वटा मूल्याङ्कनहरू, अर्थात् कुल सञ्चालन गरेका मूल्याङ्कनहरू मध्ये १२% मा मात्र

परिमाणात्मक ढाँचा थियो । आँकडा संकलन गर्न मुख्य जानिफकार र प्रत्यक्ष अवलोकनको तरिकाहरू सबैभन्दा बढी प्रयोग भएका थिए ।

संवेदनशील समूहहरू: नेपालमा संवेदनशील समूहहरूमा परम्परागत रूपमा सीमान्तकृत जात र जनजातिहरू, महिला, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, बालबालिका र एकल महिलाले नेतृत्व गरेका घरधुरीहरू पर्दछन् । केही सुत्रधारहरूले समावेशी चित्र प्राप्त गर्नका लागि उद्देश्य सहितको नमूना प्रयोग गरेका थिए जस्तै तल्लो जातका समुदायका सदस्यहरूसँग छुट्टै लक्षित समूह छलफल ।

मूल्याङ्कनको क्रममा मूल्याङ्कन इकाइसँग उपलब्ध भएका आँकडा संकलनका मुख्य विधिहरू

सडक नजिकै भएका समुदायहरू नै मूल्याङ्कनमा पर्ने बढी सम्भावना हुनुको अर्थ अति संवेदनशील समूहहरू प्रायः सहायता बाट बञ्चित हुने सम्भावना थियो । धेरै संस्थाहरूले विभिन्न समूहका व्यक्तिहरूसँग अन्तर्वाता लिन प्रयास गरेको बताएका भएता पनि धेरै जसो ठाउँमा संवेदनशील समूहका मानिसहरूलाई संलग्न गराउने सुव्यवस्थित तरिका थिएन । मुख्य जानिफकारहरूले पहिचान गरेको अर्को अतिरिक्त समस्या भनेको मूल्याङ्कन र वितरणको समयमा सरकारी अभिलेखमा दर्ता नभएका घरधुरीहरू पुग्नु थियो । यस्ता घरधुरीहरूलाई सरकारले सम्भावित लाभार्थीको मान्यता दिएको छैन जसले गर्दा समावेशितामा र आवश्यकतामा आधारित छनौट मापदण्डमा समस्या खडा हुन्छ ।

नामाकरण प्रणाली: नेपालमा गाविसहरूका लागि कम्तिमा पनि ३ थरि आधिकारिक ठाउँका नामहरू (अथवा पि-कोडहरू) विद्यमान छन्: केन्द्रिय तथ्याङ्क विभागका संकेतहरू (स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणालीका लागि प्रयोग हुने) ; सूचना प्रविधिको लागि उच्च आयोगका संकेतहरू (ओसिएचए); र सर्वेक्षण विभागका संकेतहरू । नामाकरणको प्रथालाई एकनासको बनाउन भनेर उल्लेखनीय रूपमा समय र स्रोतहरू खर्च गरिएको भएता पनि मानवीय सहयता सुत्रधारहरूले फरक-फरक संकेतहरू नै प्रयोग गर्दै आएका छन् ।

केही क्लष्टरहरूले सरकारी संकेत प्रणालीहरू प्रयोग गरेका थिए । शिक्षा विभाग र शिक्षा क्लष्टरले सञ्चालन गरेको विद्यालयको संरचनात्मक मूल्याङ्कनमा पहिले देखि विद्यमान विद्यालय संकेतहरू प्रयोग गरिएको थियो । यसले गर्दा मूल्याङ्कनले पत्ता लगाएका कुरा र शिक्षा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली बाट प्राप्त प्रत्येक विद्यालयको विद्यार्थी र शिक्षक संख्या सम्बन्धित बेसलाइन जानकारी बीच कडी निर्माण गर्न सहयोग पुग्यो ।

उपकरणको भाषा: काठमाडौं उपत्यका र ठूलो जनसंख्याका केन्द्रहरूमा व्यापक रूपमा अङ्ग्रेजी बुझिने भएता पनि, समुदायहरूमा सामान्यतः नेपाली र नेवारी, मगर, तामाङ, राई, लिम्बु र गुरुङ लगायतका स्थानीय भाषाहरू बोलिने गर्छन् । प्रत्येक जिल्लामा जति उत्तर तिर गयो, ठाउँ जति दुर्गम हुँदै गयो, त्यति नै त्यहाँ नेपाली भन्दा अरु नै भाषा बोलिने सम्भावना बढेर जान्छ । जनजाति, ज्येष्ठ नागरिकहरू, महिलाहरू र गरिबहरू जस्ता संवेदनशील समूहहरूको नेपाली शिक्षामा सिमित पहुँच भएकाले उनीहरूले पर्याप्त मात्रामा नेपाली नबोल्न सक्छन् । निश्चित ठाउँहरूमा नेपाली अनुवादक भेटाउन मुश्किल परेको थियो । धेरै जानिफकारहरूले बताए अनुसार मूल्याङ्कनका उपकरणहरू नेपालीमा अनुवाद गर्दा, प्रत्यक्ष अनुवाद गरिएका थिए जसले गर्दा समुदाय स्तरमा यसलाई बुझ्न गाह्रो परेको थियो किनभने अनुवादकहरू चाहना गरिएको जानकारीसँग सुपरिचित थिएनन् ।

निम्न अवधारणहरू बुझाउन विशेष गाह्रो भएको थियो: *सामना गर्ने संयन्त्र, लक्ष्य निर्धारण, सीमान्तकृत समूहहरू, संवेदनशीलता* । यसका अतिरिक्त, *राहत कार्यमा भएको योगदानको मूल्याङ्कन गर्न कठिन थियो किनकी मानिसहरूले आफ्नो छिमेकी र साथीहरूलाई प्रदान गरेको सहयोगलाई राहतको अंशको रूपमा लिएका थिएनन् ।* प्राथमिकता र गम्भीरताको मापकले आवश्यकताको परिमाण पत्ता लगाउन विशेष मद्दत गरेनन् । मूल्याङ्कनमा खटेका केही व्यक्तिहरूका अनुसार छोटो मापक (१-५) वा अनुपातको प्रयोग बढी उपयोगी भएका थिए । यसका अतिरिक्त, *समस्या* भन्ने कुरा *आवश्यकता* भनेको जस्तो स्पष्टसँग अनुवाद भएको थिएन । नेपालीमा, “समस्या” जनाउने शब्द “आवश्यकता” भन्ने शब्दको सीधा अनुवाद भन्दा मानवीय सहायताको सन्दर्भमा बढी अर्थपूर्ण रहेको थियो ।

लैङ्गिक हिंसामा के-के पर्दछ भन्ने कुराको मानक परिभाषाको अभाव छ र विभिन्न सुत्रधारहरूले भिन्न भिन्न परिभाषा प्रयोग गरिरहेकोमा लैङ्गिक हिंसा क्लष्टर चिन्तित छ । उदाहरणका लागि, नेपालमा घरेलु हिंसालाई पारिवारिक मामलाको रूपमा हेरिन्छ, जुन लैङ्गिक हिंसाको वर्गमा पर्दैन । त्यसैले, मूल्याङ्कनहरूमा प्रयोग गरिने शब्दावलीहरूको समान बुझाई भएको सुनिश्चित गर्न जरूरी छ ताकि मूल्याङ्कनहरूले वास्तविक जानकारी पत्ता लगाउन सकियोस ।

द्वितीयक आँकडाको प्रयोग

बेसलाइन: नेपालमा बेसलाइन सूचनाको उपलब्धता बृहत रहेको छ, जसमा विभिन्न वेब पोर्टल जस्तै **नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली** र **नेपाल विपद जोखिम व्यवस्थापन पोर्टल** आदि छन् जसले उपलब्ध जानकारी एकीकृत रूपमा उपलब्ध गराउछन् । यद्यपि, मानवीय सहायता दिने संस्थाहरूका लागि सबै बेसलाइन आँकडाहरू माथिको सहज पहुँच भने हुँदैन । उदाहरणका लागि सन् २०१४को मल्टी क्लष्टर इन्डीकेटर सर्भेको तथ्यांकहरू भूकम्पको तत्कालिन प्रभावका कारण सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध थिएन ।

सामाजिक सञ्जाल: मानवीय सहायता समुदायले गरेको औपचारिक मूल्याङ्कन भन्दा बाहिर, समेटिन सक्ने र आवश्यकतामा आधारित सूचना प्रवाह गरिनु पर्ने सिधै जनतासँग काम गर्ने यस्ता धेरै अभियानहरू थिए । यसको एक उदाहरण क्वेकम्याप.ओआरजी (quakemap.org) हो । वैशाख १२ देखि आषाढ ७ गतेसम्म, १२०० भन्दा बढी काम गर्नु पर्ने अनुरोधहरू यस पोर्टलबाट आवेदन गरिएका थिए । यस्ता अनुरोधहरू मध्ये ३० प्रतिशतलाई सम्बोधन गरिएको उल्लेख भएको छ । यद्यपि, एक मुख्य जानिफकारले उल्लेख गरेअनुसार, मानवीय सहायता प्रदायक संस्थाहरूले यो सूचनाको प्रवाहलाई पूर्ण रूपमा उपयोग गर्न सकेनन्, किनभने उनीहरू यस्तो सूचनालाई उनीहरूको सम्बोधन प्रक्रियामा समावेश गर्न अभ्यस्त थिएनन् । सामुदायिक प्रतिक्रिया संयन्त्रहरू आवश्यकता तथा सम्बोधन प्रतिको दृष्टिकोणका लागि जानकारी संकलन गर्ने अर्को तरिका थिए ।

भूकम्प र पहिरोको घटनाहरूलाई पहिचान गर्ने सिलसिलामा सामाजिक सञ्जालको अनुगमन सूचनाको एक उपयोगी स्रोतको रूपमा प्रमाणित भएको थियो । भूकम्पको बारेमा पहिलो ट्वीट भूकम्पको १० मिनेट पछि र मुख्य सञ्चार गृहहरूले समाचार प्रसारण गर्नु १९ मिनेट अघि आएको थियो (**रिपजार जेष्ठ २३, २०७२**) ।

आँकडाको एकीकरण: भूकम्पको तत्कालिन असरको हकमा, घरधुरीमा परेको असरलाई घरहरूमा परेको असरका रूपमा व्याख्या गरिएको थियो । यद्यपि, सुरुको समयमा, प्रभावित मानिसहरूको संख्या र घरधुरीमा परेको असरका बारेमा विभिन्न स्रोतहरूबाट परस्पर विरोधी आँकडाहरू अगाडि आएका थिए र विभिन्न निकायहरूले गरेको क्षतिको वर्गीकरणमा पनि विरोधाभास थिए । भौगोलिक प्राथमिकताहरू जिल्ला तहका सरकारी निकायहरूले तोकेका थिए, जसले संस्थाहरूले गर्ने सम्बोधनका लागि जानकारी प्रदान गरेको थियो ।

धेरै मुख्य जानिफकारहरूले मूल्याङ्कन इकाइबाट प्रवाहित भएको द्वितीयक आँकडाको उपोयोगिताकाबारेमा उल्लेख गरेका थिए, जसमा सम्बन्धित निकायहरूले गरेको मूल्याङ्कन सर्वेक्षणको सर्वेक्षण पनि समावेश छ । धेरै निकायहरूले अरु मानवीय कार्यमा संलग्न साभेदारहरूको आँकडाका साथै पहिले देखि नै उपलब्ध भएका आँकडाहरू खोजेका थिए, विशेषगरी पुग्न गाह्रो हुने दुर्गम क्षेत्रहरूका बारेमा । केही मुख्य जानिफकारहरू धेरै आँकडा भएकाले अभिभूत भएको कुरा उल्लेख गरेका थिए, किनभने उनीहरूसँग कुन जानकारी कहिले प्रयोग गर्ने भन्ने विषयमा स्पष्ट दृष्टिकोण थिएन । विश्लेषण रहित योजनाको अभावले विभिन्न स्रोतबाट उपलब्ध हुने केही र सबै आँकडाहरूको खोजी निम्त्याएको थियो, जसमा पहिले नै उपलब्ध बेसलाइन सूचनाको डेटाबेसहरू पनि समावेश थिए । यसले, फलस्वरूप, उक्त आँकडाहरूको गुणस्तर र विश्वसनीयताका आधारमा छनौट गर्न धेरै समय लिएको थियो ।

प्राथमिक आँकडाको संकलन

व्यवस्थापकीय: भूकम्पबाट प्रभावित समुदायहरूसम्मको पहुँच प्राथमिक आँकडाको संकलनका लागि एक मुख्य चुनौतिको रूपमा रहेको छ, र यसले प्रयोग गरिएको कार्यविधिमा घनिभूत असर पारेको छ । देशको दुर्गम उत्तर दिशाका क्षेत्रहरूमा विषम हिमाली भू-भागहरू रहेका छन्, जहाँ धेरै यस्ता गाँउहरू छन् जहाँ पुग्नका लागि सबैभन्दा नजिकको सडकबाट कयौँ दिन हिंड्नु पर्ने हुन्छ । भूकम्प पश्चात पहिरो बढ्दो क्रमले गइरहेका छन्, र पराकम्पहरूको क्रमले सडक र गोरेटोहरूको पहुँचलाई उपर व्यवधान थपेको छ । वैशाख २९मा गएको ७.३ आकारको भूकम्पले आँकडा संकलनको विद्यमान चुनौतीहरूलाई थप जटिल बनाएको थियो । यो दोस्रो भूकम्पले पुऱ्याएको उल्लेख्य क्षतिको अर्थ वैशाख २९ भन्दा अघि गरिएको आवश्यकता मूल्याङ्कन बदलिएको परिस्थितिमा सही रहिरहन सक्दैन, किनभने धेरै क्षेत्रहरूका आवश्यकताहरू बढेको हुन सक्थ्यो । अर्को पक्ष भनेको, त्यसबखत सञ्चालन भइरहेका मूल्याङ्कनहरू पनि पछि सरेका थिए । उदाहरणका लागि, आँकडा संकलकहरूले वीचैमा छाडेको कारण सिन्धुपाल्चोकको संयुक्त मूल्याङ्कन र शिक्षा क्लष्टर संरचनागत मूल्याङ्कन, दुवै मूल्याङ्कनहरू उल्लेख्य रूपमा पछाडि सरेका थिए । यसका साथै, थप भएका डाँडाहरूका कारण पहिरोको जोखिम बढेको कारण आँकडा संकलकहरू र कर्मचारीहरूको सुरक्षा एक मुख्य सरोकारको विषय भएको थियो ।

हेलिकप्टरका उडानहरूबाट गरिएको मूल्याङ्कनहरू भूकम्प लगत्तै भएको प्रत्यक्ष क्षतिको सिंवाहलोकनका लागि प्रयोग गरिएका थिए । दुर्गम क्षेत्रहरूबाट सूचनाहरू संकलन गर्नका लागि धेरै निकायहरूले ड्रोनहरूको प्रयोगको परिक्षण पनि गरेका थिए । यद्यपि, विश्लेषणात्मक क्षमताको अभाव र तस्वीरहरूलाई प्रसार गर्नका लागि आवश्यक पर्ने ब्याण्डविथको कमीका कारण संकलन गरिएका आँकडाको प्रयोग धेरै हदसम्म सीमित भएको थियो । मुख्य जानिफकारलाई फिल्डको भ्रमणको विकल्पमा फोनबाट गरिएको सम्पर्क पुग्न गाह्रो भएको क्षेत्रहरूबाट सूचना संकलन गर्ने प्रायः प्रयोग भएको विधि थियो ।

सुगम क्षेत्रहरूको हकमा, घर परिवारका सदस्यहरू कामका लागि घर बाहिर जानु भन्दा अघि नै बिहानी पख संकलन गरिने आँकडाहरू सर्वेक्षण सञ्चालन गर्नका लागि उपयुक्त विधि भएको पाइएको थियो ।

सूचना संकलकहरू: सूचना संकलकहरूको अभिलेख पहिल नै भएका संस्थाहरूका लागि भूकम्प पश्चातको आवश्यकता मूल्याङ्कनको लागि मानिसहरूलाई नियुक्त र बहाली गर्नका लागि एक भिन्न लाभ सिद्ध भएको थियो । उदाहरणका लागि एक गैर सरकारी संस्थाको जानिफकारले उनीहरूसँग नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली सञ्जालको नियमित कार्यक्रम मूल्याङ्कनका लागि तालिम प्राप्त आँकडा संकलकहरूको अभिलेख राख्ने गरेको उल्लेख गरेका थिए, जसलाई भूकम्प पश्चात परिचालन गर्न सजिलो भएको थियो । विश्व खाद्य संगठनको भिएएम इकाइसँग, नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली सञ्जालको स्थापना मार्फत, सबै प्रभावित क्षेत्रहरूमा ट्याब्लेटको प्रयोगका लागि प्रशिक्षित भएका र ट्याब्लेट भएका आँकडा संकलकहरूसँगको पहुँच थियो, जसले पहुँचको समस्यालाई निकास गर्नुको थियो र द्रुत आँकडा संकलन र विश्लेषणका लागि सक्षम बनाएको थियो । अन्य संस्थाहरूले विश्वविद्यालयका विद्यार्थीहरू नियुक्त गरेका थिए, जसलाई मूल्याङ्कनबाट खोजिएको आँकडाका बारेमा पूर्ण रूपमा बुझ्ने कुराको सुनिश्चितताका लागि थप तालिमको आवश्यकता परेको थियो । तत्कालै आँकडा संकलन गर्नु पर्ने आवश्यकता र आँकडा संकलकहरूलाई प्रशिक्षित गर्न लाग्ने समयको द्विविधाका लागि महत्वपूर्ण सम्झौताहरू गर्नु परेको कुरा मुख्य जानिफकारहरूले उल्लेख गरेका थिए, जसको महत्वपूर्ण प्रभाव तथ्यांकको गुणस्तरमा परेको थियो ।

महिला आँकडा संकलकहरू सीमित परिचालनका विषयमा पनि उल्लेख्य मुख्य जानिफकारहरूले उल्लेख गरेका थिए । समुदायका महिला सदस्यहरूबाट सूचना संकलन गर्नका लागि महिला आँकडा संकलक र अन्तर्वाता लिन महिला सदस्यहरू हुनु महत्वपूर्ण हुन्छ । अधिकांश मुख्य जानिफकारहरूले मूल्याङ्कन टोलीहरूमा लैङ्गिक सन्तुलन कायम गर्नका लागि प्रयास गरेका थिए, र उनीहरूले यो पक्ष विशेषगरी सुरक्षाका उपाय, महिनावारीसँग सम्बन्धित सरसफाइ र सुरक्षाको मुद्दाहरूको विषयमा उत्तरदाताहरूलाई सजिलो होस् भन्ने सुनिश्चितताका लागि एक महत्वपूर्ण पक्ष रहेको कुरा उल्लेख गरेका थिए । एक लक्षित समुह छलफलमा सहभागी महिलाहरूले प्रश्नकर्ताले आफैले भूकम्प पश्चात आफूले भोगेको भएको महिला हिंसाको उदाहरण प्रस्तुत नगरिकन महिला हिंसा वा महिनावारीसम्बन्धी मुद्दाहरू नउठाएको विषयमा एक मुख्य जानिफकारले एक उदाहरण प्रस्तुत गरेका थिए । सानो द्रुत मूल्याङ्कनका लागि महिला आँकडा संकलकहरू नियुक्त गर्नु सम्भव थियो, विशेषगरी जहाँ लक्षित समुह छलफलका लागि निकायहरूले स्थानिय अनुवादनहरू नियुक्त गरेका थिए, तर ठूला संयुक्त मूल्याङ्कनहरूका लागि आँकडा संकलकहरूले धेरै दिन र लामो स्थानसम्म यात्रा गर्नु पर्ने खण्डमा महिला आँकडा संकलकहरूको नियुक्ति एक चुनौती रहेको थियो । गोर्खा जिल्लाको उत्तरी भू-भागमा गरिएको संयुक्त मूल्याङ्कनमा, जसमा हेलिकप्टरबाट यात्रा गर्नु पर्ने र त्यसपछि धेरै दिनसम्म गाढो भू-भागमा हिंड्नु पर्ने थियो, पुरुष आँकडा संकलकहरू मात्र थिए । मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने क्षेत्रहरूको दुर्गमता, सुरक्षाका सरोकारहरू र दुर्गम क्षेत्रमा हुने उपयुक्त बसोबासको अभावहरू महिला आँकडा संकलक नियुक्ति गर्नका मुख्य व्यवधानहरू थिए ।

आँकडा संकलकहरूलाई उनीहरूले बसोबास गर्ने क्षेत्र वा उत्पत्तिको क्षेत्र कहाँ परिचालन गर्ने भन्न विषयमा विचारहरूमा भिन्नता रहेको थियो । एकातिर, उनीहरू त्यस क्षेत्रसँग चिरपरिचित थिए जसले आँकडाको संकलन र नतिजाको सान्दर्भिकतालाई सहजीकरण गर्दछ । अर्को तर्फ, आँकडा संकलनको क्रममा विभेद हुने उल्लेख्य जोखिम पनि रहन्छ ।

धेरै जानिफकारहरूले आँकडा संकलकहरूबाट खुला प्रश्न वा मौखिक सारांशको माध्यमबाट अतिरिक्त सूचनाहरू पनि संकलन गर्नु पर्ने आवश्यकताका बारेका प्रकाश पारेका थिए, जसबाट मूल्याङ्कन फारमा प्रत्यक्ष रूपमा समेट्न नसकिएका अवलोकनबाट आउने जानकारीहरू प्रवाह गर्न सकिन्छ । विकासका कार्यक्रमहरूले नेपाली समुदायहरू धेरै वर्षसम्म सही कुरा मात्र भन्नका लागि शर्तनामामा राखिएका छन् र आँकडा संकलकहरूको अवलोकनले मूल्याङ्कनको नतिजाका लागि पूरक रूपमा काम गर्न सक्छ वा चुनौती पनि दिन सक्छ । एक मुख्य जानिफकारले भूकम्प पश्चात लक्षित समूहको आवश्यकता पहिचान गर्नका लागि गरिएको मूल्याङ्कनमा मौखिक रूपमा प्रस्तुत गरिएको आवश्यकता अन्तर्वाता लिने व्यक्तिहरूको भौतिक अवलोकनसँग नमिलेको उदाहरण दिएका थिए ।

मोबाइल फोन र ट्याब्लेट: भूकम्प लगत्तैका सुरुवाती दिनहरूमा मानवीय सहायता गर्ने निकायहरू जिल्ला तथा गाविसको अवस्थाका बारेमा सूचना संकलन गर्नका लागि फोनबाट गरिने कुराकानीमा अधिक निर्भर रहेका थिए । उदाहरणका लागि, आपतकालिन स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन केन्द्रहरूबाट जिल्लामा भएका स्वास्थ्य अधिकृत र गाविस तहमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सम्पर्क गर्नका लागि स्वास्थ्य क्लष्टर दैनिक रूपमा फोनमा कुराकानी गर्न सक्षम रहेको थियो ।

ट्याब्लेट र मोबाइल फोनको प्रयोग यो सम्बोधनका लागि मूल्याङ्कन गर्नका लागि विभिन्न निकायहरू र क्लष्टरहरूबाट भएको थियो । धेरै आँकडा संकलक र अनुवादकहरू विश्वविद्यालयका विद्यार्थीहरू थिए, जो स्मार्ट फोन र ट्याब्लेटसँग धेरै अभ्यस्त रहेका थिए, जसले प्रविधिको प्रयोगका लागि चाहिने विस्तृत प्रशिक्षणलाई घटाएको थियो ।

नेपालको सन्दर्भमा मोबाइल फोन र ट्याब्लेटको प्रयोगको मुख्य चुनौतीहरू उक्त उपकरणहरूका लागि चार्ज गर्ने उर्जाको उपलब्धताका साथै केही मोबाइलको पहुँच (कभरेज) नभएका दुर्गम क्षेत्रमा नेटवर्कको उपलब्धता हुन् । यद्यपि, ब्याट्री प्याकहरू र सौर्य उर्जाद्वारा चल्ने चार्जरहरूको प्रयोगको साथ साथै धेरै ठूला शहरमा जेनेरेटरको उपलब्धताका साथै कागजातका विकल्पहरूले गर्दा दुर्गम क्षेत्रहरूमा पनि विद्युतिय प्रणालीबाट आँकडा संकलनको कार्य सम्भव भएको थियो । मोबाइल नेटवर्क उपलब्ध भएका

स्थानहरूमा, आँकडा संकलकहरू वाइफाइ वा सिम कार्डको प्रयोगले आँकडा अपलोड गर्न सक्षम भएका थिए । अन्य क्षेत्रहरूको हकमा, आँकडा संकलकहरू फिर्ता भए पछि उनीहरूको उपकरणबाट आँकडा सारिएको थियो ।

एक मुख्य जानिफकारले उल्लेख गरेको अर्को चुनौती उपकरणहरूको आयात हो । भूकम्प लगत्तै, मूल्याङ्कनहरूमा प्रयोग गर्नका लागि सयौं फोनहरू आएका थिए, तर सरकारले उक्त फोनहरूलाई भन्सार छुट दिन उपयुक्त ठानेन, जसले गर्दा विभिन्न निकायहरूले विभिन्न मन्त्रालयहरूसँग सम्झौता गरिरहँदा त्यस्ता उपकरणहरू महिनौंसम्म भन्सारमै थन्किएका थिए । उपकरणहरूको आयातका लागि भन्सार छुट गराउनका लागि पैरवी भइरहँदा महत्वपूर्ण समय खेर गएको थियो । आपतकालिन अवस्थामा मोबाइल उपकरणहरूको सहज आयातका लागि मानवीय सहायताका कार्यहरूमा मोबाइल उपकरणहरूको भूमिकाका बारेमा स्पष्ट पारिनु पर्दछ ।

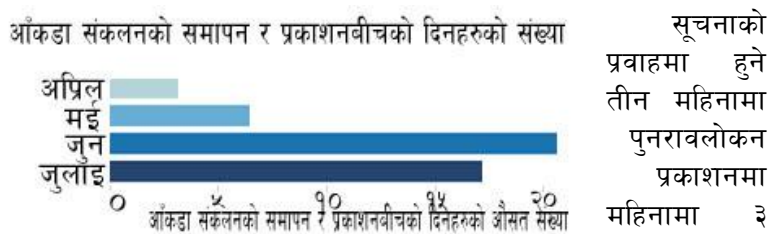
मूल्याङ्कन थकान: केही आँकडा संकलकहरूले मूल्याङ्कनको क्रममा जनसंख्यासम्म पुग्दा केही तनावको सामना गर्नु परेको थियो, विशेषगरी त्यस्ता क्षेत्रहरूमा जहाँ मूल्याङ्कनहरू त भएका थिए तर उल्लेखनीय सम्बोधन भने भएको थिएन । यस्ता समस्याहरूलाई समाधान गर्ने एक उपाय मूल्याङ्कनलाई राहतसँगसँगै अघि बढाउने हुन सक्थ्यो । समुदायको अपेक्षाहरूलाई रोकथाम गर्नका लागि अबलम्बन गरिएको अर्को रणनीति भनेको समुदायसँग सम्भव भएसम्म न्यून रूपमा देखिएर (निकायहरूको कपडा वा चिन्ह भएका गाडीहरू प्रयोग नगरी नै) सम्बन्धित नभइकन सुरुवातमै आवश्यकताहरूको मूल्याङ्कन गर्ने थियो ।

मुख्य जानिफकार: जिल्ला दैवी प्रकोप राहत समितिहरू र जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरू संस्थाहरूका लागि मूल्याङ्कन र (राहत) वितरण गर्नका गाविसहरूको पहिचान गर्न संस्थाहरूका लागि पहिलो सम्पर्क सूत्र थिए । गाविस तहमा, गाविस सचिव, जहाँ उपलब्ध थिए, सम्बन्धित गाविसको जनसंख्याको बारेमा सूचना लिनका लागि स्रोत थिए । गाविस तहमा उपयोगी जानकारी उपलब्ध गराउने अन्य मुख्य जानिफकारहरूमा प्रहरी, सामाजिक कार्यकर्ता, नागरिक समाजका संस्थाहरू, व्यापारी र पत्रकारहरू पर्दछन् ।

विश्लेषण तथा सूचना प्रवाह

विश्लेषण: स्तरीय मूल्याङ्कन साधन, स्याम्प्लिङ्ग पद्धति र नामाकरणको लागि बैठकहरूको अभावले विभिन्न मूल्याङ्कन, क्षेत्र र भौगोलिक क्षेत्रहरूको आँकडाहरूको तुलना गर्नेमा अप्ठ्यारो स्थिति निम्ताएको थियो । केही मुख्य जानिफकारहरूले मूल्याङ्कनहरूमा अन्तर क्षेत्रीय विश्लेषणहरूको अभावका बारेमा उल्लेख गरेका थिए, जसको अपवाद सरकारद्वारा गोर्खा र सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा नेतृत्व गरिएको सयुक्त मूल्याङ्कनहरू थिए ।

समय सीमा: पहिचान गरिएको अर्को मुख्य मुद्दा संकलन, सही सूचनाको छनौट (फिल्टर) र नतिजाको समयको ढिलाइ हो । वैशाख १२को भूकम्पपछिकासुरुका एयूले प्राप्त गरेको २१४वटा मूल्याङ्कनहरूको गर्दा, फिल्डको आँकडा संकलनको समापन नतिजाको औसत १३ दिन लागेको देखिन्छ । औसत ढिलाई अप्रिल दिन देखि जुन महिनामा २० दिनसम्म भएको पाइन्छ ।

केही परिस्थितिहरूमा, साभेदारहरूसँग आँकडा त थियो तर विश्लेषण गर्ने र नतिजाको प्रतिवेदन तयार पार्ने पर्याप्त क्षमता थिएन । अन्य केही परिस्थितिहरूमा, साभेदारहरूले सुरु गरेका मूल्याङ्कनहरूमा सरकारको अपनत्व थिएन, जसले आँकडाहरूको प्रवाह गर्ने कार्यलाई उल्लेखनीय रूपमा ढिला गरेको थियो ।

सूचना प्रवाह: मूल्याङ्कनका प्रतिवेदनहरू HumanitarianResponse.Info मा राख्ने कार्य निकायहरूका लागि आफ्ना खोजको पुष्टी गर्नका साथै आफ्नो मूल्याङ्कनहरू सबैसँग सञ्चार गराउन उपयोगी भएको कुरा उल्लेख गरिएको थियो । धेरै निकायहरूले उनीहरूको प्रतिवेदन एयूलाई प्रवाह गरे, जसले दोहोरिने क्रमलाई रोकथाम गर्नका लागि मूल्याङ्कनहरूको भौगोलिक तथा क्षेत्रगत पहुँचलाई नक्साङ्कन गर्न मार्ग प्रशस्त गरिदियो । कुनै निश्चित क्षेत्रमा थप मूल्याङ्कन वा कार्यक्रमको योजना तर्जुमा गर्न इच्छुक संस्थाहरूका लागि एयू पनि एक सूचनाको स्रोत थियो ।

मुख्य जानिफकारहरूले उल्लेख गरेअनुसार प्राथमिक (कच्चा) आँकडा र कार्यपद्धतिको प्रवाह समयमै गरिएको भए यो सम्बोधनलाई धेरै हदसम्म सुधार गर्न सकिन्थ्यो । प्राथमिक (कच्चा) आँकडा र कार्यपद्धतिका बारेमा जानकारी प्रवाह गर्ने संस्थाहरूमा नेपाल रेड क्रस सोसाइटी, रिच र अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासन संगठन पर्दछन्, जसले विभिन्न क्लष्टरहरूलाई उनीहरको आवश्यकता अनुसार आँकडाको सान्दर्भिक खण्डको विश्लेषण गर्न मार्ग प्रशस्त गरेको थियो ।

प्रतिवेदन, प्रस्तुति र नेपाली र अङ्ग्रेजी भाषामा भएका दुई पक्षिय छलफलहरू लगायत विभिन्न माध्यमहरू ठूलो जनसंख्यासम्म नतिजाको प्रवाह गर्नका लागि आवश्यक हुन्छ । यस्ता नतिजाका प्रवाहहरू काठमाडौं र जिल्ला दुवै तहमा हुनु पर्दछ । केही

क्लष्टरहरू (उदाहरणका लागि खानेपानी तथा सरसफाई)ले आवश्यकता र सम्बोधनबीचको दूरीको विश्लेषण गर्नका लागि उनीहरूको ४डब्लु अनुगमनमा मूल्याङ्कनलाई समावेश गरेका थिए ।

मूल्याङ्कन गरिएका समुदायहरूका प्रतिको उत्तरदायित्वका मुख्य जानिफकारहरूले बारम्बार उल्लेख गरेका थिए । मूल्याङ्कनका नतिजाका बारेमा समुदायलाई अवगत गराउनका लागि रेडियो र सामुदायिक साइन बोर्डहरू प्रभावकारी माध्यम भएका थिए ।

मूल्याङ्कनका गर्नका लागि मुख्य सन्दर्भ सामग्रीहरू

- एक्वाप्स र आपतकालिन क्षमाता अभिवृद्धि परियोजना, द गुड इनफ गाइड टू असेस्मेन्ट्स, डिसेम्बर २०१४, <http://reliefweb.int/report/world/humanitarian-needs-assessment-good-enough-guide-0>
- एक्वाप्स, कोअर्डिनेटेड असेस्मेन्ट्स इन इमरजेन्सीज । ह्वाट वी नो – कि लेसन्स फ्रम फिल्ड एक्सपेरियन्स । नभेम्बर २०१२ <http://www.acaps.org/en/resources>
- केयर, केयर इमरजेन्सी टूलकिट: असेस्मेन्ट । केयर इन्टरनेशनल । जेनेभा, २००९ <http://careemergencytoolkit.org/>
- इन्टर एजेन्सी स्ट्याण्डिङ्ग कमिटी (आइएइएससी), अपरेसनल गाइडेन्स नोट फर कोअर्डिनेटेड एसेस्मेन्ट्स इन ह्युमेनिटेरियन क्राइसिस २०१२ । https://docs.unocha.org/sites/dms/CAP/ops_guidance_finalversion2012.pdf
- आइसीआरसी, प्रोफेसनल स्टान्डर्स फर प्रोटेक्सन वर्क २०१३ । <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc-002-0999.pdf>
- आइसीआरसी, गाइडलाइन्स फर इमरजेन्सी असेस्मेन्ट्स, २००८ <http://www.ifrc.org/Global/Publications/disasters/guidelines/guidelines-emergency.pdf>
- द स्पीयर ह्याण्डबुक, २०११ संस्करण । <http://www.sphereproject.org/handbook/>
- यूएनएचसीआर, द यूएनएचसीआर टूल फर पाटिसीपेटोरी असेस्मेन्ट इन अपरेसन्स, २००६ । <http://www.unhcr.org/450e963f2.html>
- विश्व खाद्य कार्यक्रम, इमरजेन्सी फूड सेक्युरिटी असेस्मेन्ट ह्याण्डबुक (दोस्रो संस्करण) <http://www.wfp.org/content/emergency-food-security-assessment-handbook>
- वर्ल्ड भिजन इन्टरनेशनल इमरजेन्सी क्यापासिटी बिल्डिङ्ग परियोजना, इम्प्याक्ट मेजरमेन्ट एण्ड अकाउन्टीबिलिटी इन इमरजेन्सीज: द गुड इनफ गाइड २००७ । www.globalpolicy.org/ngos/aid/2007/0209goodenough.pdf